

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «БЮДЖЕТУВАННЯ»

*Котлярова В. Г., к. е. н., доцент кафедри управління та економіки підприємства
Національного фармацевтичного Університету*

*Гур'єв В., студент 4 курсу спеціальності «Економіка підприємства» Національного
фармацевтичного університету*

Аналіз літературних джерел показав, що між вченими різних наукових шкіл не має одностайної думки щодо визначення поняття «бюджетування».

Мета дослідження - аналіз визначення бюджетування, що дають вчені різних шкіл.

Вчені російської економічної школи дають різне визначення бюджетування. Ряд авторів В. Хруцький і В. Гамаюнов, А. Бочкарев і В. Кондратьєв, А. Карпов та В. Бурцев представляють бюджетування як технологію управління, наводячи перелік функцій, які воно реалізує. Об'єкти бюджетування у них – фінансові показники та результати діяльності підприємства: «бюджетування – це технологія фінансового планування, обліку та контролю доходів і витрат, що одержуються від бізнесу на всіх рівнях управління, що дозволяє аналізувати прогнозні та одержані фінансові показники» [1, С. 26]; та «бюджетування – це технологія планування, обліку та контролю грошей і фінансових результатів» [2, С. 54]; «бюджетування – це планування, облік, аналіз і контроль виконання рішень та фінансово-економічних результатів компанії та підрозділів» [3, С. 18]; «бюджетування – система планування, обліку і контролю результатів діяльності підприємства» [4, С. 15].

А. Тілов, К. Щиборщ також пропонують представляти бюджетування як управлінську технологію, але об'єктом управління у них є бюджети: «бюджетування – інтегрована система розробки бюджетів, поточного контролю за використанням прийнятих бюджетів, обліку відхилень фактичних показників від бюджетних і аналізу причин відхилень»; бюджетування – процес підготовки, організації і контролю бюджетів з метою розробки та прийняття оптимальних управлінських рішень [5]; «бюджетування – це процес розробки та реалізації бюджету в практичній діяльності компанії» [6, С. 8].

Деякі інші погляди на бюджетування пропонують Є. Добровольський, Б. Карабанов і Г. Боровков та Т. Карпова: «бюджетування – це управління підприємством за допомогою короткострокових бюджетів, що відповідають за реалізацію стратегії, ефективність виробничо-фінансової діяльності і за зворотній зв'язок в системі управління» [7, 8].

Інший підхід в визначенні бюджетування пропонують В. Самочкін, Ю. Пронін, О. Логачьова в роботі [9]. Вони трактують бюджетування як метод розподілу ресурсів, охарактеризованих в кількісній формі, для досягнення цілей, що також представлені в кількісному вираженні.

Деякі вузький сенс вкладають у поняття бюджетування Л. Шаховська, В. Хохлов, О. Кулакова: розробка взаємопов'язаних планів виробничо-господарчої діяльності організації і підрозділів та контроль за їх виконанням [10] та Н. Сафонова, яка стверджує, що бюджетування – це загальна назва методик фінансового планування [11].

Між українськими науковцями також не має узгодженості в визначенні бюджетування. Деякі вчені представляють його як технологію управління. Так, представник Київської економічної школи С. Онищенко вважає що, бюджетування – процес організації управління фінансово-господарською діяльністю суб'єктів господарювання, який ґрунтується на розробці бюджетів в розрізі центрів відповідальності і/або напрямів діяльності, організації контролю за їх виконанням, аналізі відхилень від бюджетних показників і регулюванні на цій основі господарської діяльності з метою узгодження і досягнення намічених результатів на усіх рівнях управління [12, С. 44]. Представник Хмельницької школи О. Шеремета трактує бюджетування як «управлінська технологія визначення мети управління, збирання та переробка інформації, прийняття рішень, організацію виконання рішень, здійснення обліку та контролю за виконанням рішень» [13, С. 7]. Представник Львівської школи О. Мельник представляє бюджетування як «управлінську технологію, що передбачає формування бюджетів для обраних об'єктів та їх використання з метою забезпечення оптимальної структури та співвідношення

доходів та витрат, надходжень та видатків, активів та пасивів організації чи її ланок для досягнення встановлених цілей з урахуванням впливу середовища функціонування» [14, С. 7].

Таким чином, аналіз трактовок поняття бюджетування показав, що автори мають різні думки щодо суті поняття, представляючи його як:

- технологію (управлінську (складання, корегування, контролю результатів компанії), фінансового планування, розподілу ресурсів, планування і контролю грошей);

- процес чи їх сукупність (підготовки бюджетів, планування, організації, контролю діяльності);

- метод чи методологія (планування, розподілу ресурсів);

- інструмент (розподілу ресурсів, розробки бюджетів, контролю за витратами).

Не заперечуючи значущості трактовок сутності бюджетування та його об'єкту, необхідно відмітити, що визначення бюджетування як інструменту відповідає його суті. Дефініція слова «інструмент» в широкому сенсі визначається як засіб впливу на об'єкт; згідно з Толковим словником С. Ожегова та Н. Шведової інструмент – це «засіб, спосіб, що застосовується для досягнення чого-небудь»; зі словником бізнес-термінів – «засіб для досягнення будь-яких цілей».

Висновки. Аналіз наведених визначень та дефініції слова «інструмент» дозволили зробити висновок, що бюджетування можна представити як інструмент впливу (управління) на підприємство за допомогою бюджетів задля досягнення встановленої мети.

Використана література

1. Хруцкий В.Е. Внутрифирменное бюджетирование. 2е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика. – 2006. – 464 с.

2. Бочкарев А. 7 нот менеджмента. – М.: ООО «Издательство ЭКСМО», 2002. – 656 с.

3. Карпов А.Е. 100 % практического бюджетирования. – М.: Результат и качество. – 2003. – 392 с.

4. Бурцев В.В. Управленческий аудит системы бюджетирования // Аудиторские ведомости. – 2003. – № 12 – с.3–9.

5. Адамов Н.А., Тилов А.А. Бюджетирование в коммерческой организации: краткое руководство. – СПб. : Питер. – 2007. – 144 с.

6. Щиборщ К.В. Бюджетирование деятельности промышленных предприятий России. – М.: «Дело и Сервис». – 2004. – 592 с.

7. Добровольский Е. Бюджетирование: шаг за шагом / Е.Добровольский, Б.Карабанов, П.Боровков. – СПб. : Питер. – 2008. – 448 с.

8. Карпова Т. П. Управленческий учет. – М.: Аудит, ЮНИТИ. – 1998. – 350 с.

9. Самочкин В.Н. Гибкое развитие предприятия: Эффективность и бюджетирование. – М. : Дело. – 2000. – 352 с.

10. Бюджетирование: теория и практика: учебное пособие / Л.С. Шаховская, В.В. Хохлов, О.Г. Кулакова и др. М.: КНОРУС. – 2009. – 400 с

11. Сафонова Н. Бюджетирование как инструмент управления предприятием / Н. Сафонова // Российское предпринимательство. – 2004. - №8. – С. 55 – 61.

12. Онищенко С. Бюджетирование в системе финансового управления предприятием // Бухгалтерский учет и аудит. – 2009. – № 6. – С. 42-51.

13. Шеремета О. В. Механізм бюджетування витрат операційної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (машинобудування)» / О. В. Шеремета. – Хмельницький, 2009. – 19 с.

14. Мельник О. Г. Бюджетування в системі управління підприємством : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : спец. 08.06.01. «Економіка, організація і управління підприємствами» / О. Г. Мельник. – Львів, 2004. – 30 с.